

بررسی مسائل تنظیم جمعیت از ابعاد مختلف

نویسنده: حجت الاسلام هادی محمودیان بارزی

پژوهشگر و محقق سطوح عالی حوزه های علمیه قم سطح ۴

چکیده

مسئله کنترل جمعیت دارای ابعاد بسیار گسترده و گوناگونی است، ما در این مقاله در خصوص ابعاد مختلفی که تاثیر گذاری بخصوصی در عدم فرزند آوری و کنترل جمعیت میباشد را مورد بحث قرار دادیم. در خصوص ابعاد مختلف این مساله مورد بحث قرار خواهد گرفت که یکی از ابعاد مهم آن مسئله اقتصادی میباشد که این را مانع خود میدانند در برابر کنترل جمعیت و در نتیجه رسیدن به آمال خود که سیاست های جمعیتی را بدنبال دارد.

بعد نظامی و سیاسی هم در خصوص تربیت و مشکلات موجود در این مقاله بخوبی روشن خواهد کرد که آیا مانع میشود یا نه؟

در بعد دینی و شرعی هم بدین ترتیب در خصوص افزایش جمعیت یا کنترل مورد بحث واقع میشود که مزید علتی هست برای رد بر کنترل جمعیت.

باتوجه به بررسی گسترده در مفاهیم پایه اسلام و شریعت و فقه دریافتیم که کنترل جمعیت کاملاً با مبانی اسلام و فقه تشیع جعفری مخالف است و تمام ابعاد ذکر شده اقتصادی و ... نمیتواند مانع برای فرزند آوری شود و در نهایت خداوند وعده به رزق و روزی داده است.

کلید واژه ها: تنظیم جمعیت - خانواده - کنترل جمعیت - ابعاد مختلف کنترل

مقدمه

آنچه تا به امروز در مورد مسئله ی تنظیم جمعیت بحث شده است تماماً حول محور مسائل و احتیاجات حیوانی انسان است و نگاهی فراتر از حیوانیت، البته در نوع پیشرفته و صنعتی آن به انسان ندارد.

به بیانی واضح تر آنچه مورد نیاز یک پرواربندی است در بحث کنترل جمعیت برای انسان مطرح شده است ولی در ابعاد وسیع تر، مانند احتیاج به فضای مناسب، غذا، امکانات بهتر و .. آنچه مسلم است در نظریه ی کنترل جمعیت، ابعاد وجودی انسان نادیده گرفته شده و اینکه ماهیت انسان چیست و می تواند به کجا برسد به هیچ انگاشته شده است

چگونه است که وقتی وجود محصولی مفید و پرسود شناخته میشود؛ آن را به تولید انبوه می رسانند؛ حتی اگر آن محصول، بعضاً بر خلاف فلسفه ی وجودیش مورد استفاده قرار گیرد کاملاً به ضرر انسان عمل می کند؟ ولی تولید نسل انسان را که خلیفه خدا بر روی زمین است، به بهانه های واهی کنترل میکنند؟

روش تحقیق:

این مقاله به صورت مطالعه کتابخانه ای و با استفاده از مقالات معتبر و نرم افزارهای مختلف صورت گرفته است.

مفهوم شناسی

جمعیت

در لغت نامه دهخدا مفهوم کلمه «جمعیت» به این شرح بیان شده است: انجمن شدن، گرد هم آمدن مردم بسیاری که در جایی گرد آیند.

سکنه یک ده شهر ایلات و کشور. «جمعیت» یعنی فراهم آمدن و مجتمع شدن، متحد گشتن و نیز به معنای گروه مردم، انبوهی مردم، مردم بسیار که در یک جا گرد آمده اند باشند؛ نفوس یک شهر یا یک کشور.^۱ به مجموعه ای از افراد که دارای اشتراکی با یک دیگر از جهات مختلف مثل مسائل قومی، نژادی، سیاسی، مذهبی بوده و در یک مکان باهم به سر می برند «جمعیت» می گویند. مثل جمعیت سیاه پوستان

تنظیم

معنی کلمه تنظیم در لغت نامه دهخدا چنین آمده است: مبالغه نظم است.

«تنظیم» یعنی نظم دادن، سروسامان دادن، بسامان کردن، مرتب ساختن، پیوند دادن، آراستگی.^۲ سیاست های کنترل جمعیت مجموعه اهدافی است، که با افزایش جمعیت ارتباط دارد. این اهداف در مجموعه ای از طرح ها و لایحه های اجرایی دولت ها نمایان است.

هدف از این طرح ها حاکمیت بخشیدن اراده ی سیاسی بر میزان رشد جمعیت میباشد جمعیت شناسان جدید کسانی هستند که اجرای تصمیم گیری های سیاست های کنترل جمعیت را بر رشد افراد بشر رهبری میکنند

۳

بعد از جنگ جهانی دوم، کارشناسان غربی به شکل بارزی به مفاهیم سیاست های کنترل جمعیت توجه کردند. این افراد فرهنگشان را با این مشخصه ها توصیف می کردند:

۱. حاکمیت بی دینی به مشابه ی یک چهارچوب برای فرهنگ

۲. گسترش سیطره فرد گرایی

۳. تضعیف ارزش های اساسی اجتماعی

۵. تاکید بر ارج نهادن به منافع شخصی

۱. فرهنگ عمید، حسن عمید، انتشارات امیرکبیر، چاپ اول، تهران، ۱۳۶۵، ج ۱، ص ۸۲۸.

۲. فرهنگ معین، محمد معین، انتشارات امیرکبیر، چاپ نهم، تهران، ۱۳۷۵، ج ۱، ص ۱۱۵۲

۳. رساله نکاحیه، محمد حسین حسینی تهرانی، انتشارات علامه طباطبایی و موسسه ترجمه و نشر علوم و معارف اسلامی، چاپ ۴، مشهد،

بعد اقتصادی

محور اقتصادی، یکی از جنجالی ترین محورهای است که دانشمندان مخالف و موافق رشد جمعیت بر آن تکیه نموده اند. سیر کلی دیدگاه های اقتصادی در مورد مسئله ی جمعیت، گویای این مطلب است که غالباً صاحب نظران و متفکران گذشته همواره به افزایش جمعیت و فزونی تعداد کمی جوامع در توسعه ی اقتصادی توجه داشته اند؛ اما در سده های اخیر، با تحولات چشم گیر در عرصه های مختلف انسانی، بسیاری از پیش بینی ها و برنامه های مورد تایید گذشتگان برهم خورده معیار و موازین جدیدی بر زندگی اقتصادی و اجتماعی بشر نیز حکم فرما گردید.^۴

تنظیم تولید و مصرف

یکی از دلایلی که مخالفان افزایش جمعیت و موافقان کنترل جمعیت مطرح می کنند این است که باید میزان مصرف کنندگان با تولید مناسب باشد و رشد زیاد جمعیت باعث اختلال در این نظام میشود و این گونه توضیح میدهند یکی از هشدارهای مهمی که از رشد جمعیت می توان استنباط نمود، زمان دوبرابر شدن جمعیت کشور و یاناحیه جغرافیایی است.

هرچه رشد جمعیت بالا باشد قطعا این فاصله زمانی تنگ تر خواهد شد و مجال کافی برای به وجود آوردن و احداث امکانات زیستی وجود نخواهد داشت.

مثلا در بسیاری از کشورهای جهان سوم که رشدی حدود سه درصد دارند در فاصله ی حدود ۲۰ سال، جمعیت آنها دوبرابر خواهد شد و بیشتر اینها امکانات زیستی مطلوبی ندارند.^۵

اشتغال

یکی از دلایلی دیگر که طرفداران طرح کنترل جمعیت مطرح می کنند این است که توسعه ی ماشینزم، سبب کاهش تعداد مشاغل میشود، بنابراین در صورت عدم محدودیت زاد و ولد و رشد نسل، با رشد تکنولوژی بیکاری فراوانی پیدا خواهد شد (نظریه رابرت ویل آر ن سوسیالیست معروف)^۶

نقد و بررسی و نظریه اسلام در اقتصاد و عدم مانع بودن مسائل فوق

محبوبیت کثرت عددی

از بررسی روایات این مساله بدست می آید که صرف افزایش عددی امری مطلوب است چنان که امیرالمومنین علی علیه السلام می فرماید:

فرض الله الایمان تظھیرا من الشریک وصله الرحمن منماہ للعدد^۷

از این روایت و امثال آن این نکته به دست می آید که اسلام در ابتدا به دنبال افزایش عددی مسلمین است.

^۴ رشد جمعیت، تنظیم خانواده و سقط جنین، محمد هادی طلعتی، ص ۶۷

^۵ اصول و مبانی جغرافیایی جمعیت، ص ۲۱۶ و ۲۱۷، جان کلارک، ترجمه مسعود مهدوی، نشر توسن ۱۳۸۶.

^۶ روزنامه جمهوری اسلامی ایران، نظریه کنترل جمعیت و دیدگاه ها، سید محمد باقر خرازی، شماره ۱۱/۳۳۱۱

^۷ نهج البلاغه / مترجم دشتی محمد / حکمت ۲۵۲ / ص ۶۸۲ / انتشارات مشهور / قم / چاپ دوم پاییز

آیاتی که فرزندان و فرزندآوری را با تعابیر و توصیفات زیبا ستوده اند

در میان آیات قرآن، تعابیرها و توصیفات بسیار ستوده ای برای فرزندان و فرزندآوری وجود دارد که ذیلاً به برخی از آنها اشاره می کنیم:

۱. آیه ۴۶ سوره کهف: در این آیه کریمه می خوانیم: «الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمْلاً»^۸ (مال و فرزند، زینت زندگی دنیاست و باقیات صالحات [ارزش های پایدار و شایسته] ثوابش نزد پروردگارت بهتر و امیدبخش تر است!).

در این آیه موقعیت مال و ثروت و نیروی انسانی که دو رکن اصلی حیات دنیاست مشخص شده اند. در اینجا فرزندان در کنار اموال به عنوان شکوفه ها و گل هایی معرفی می شوند که بر شاخه های درخت زندگی می رویند. داشتن فرزند در کنار برخورداری از اموال، یکی از مهم ترین سرمایه های زندگی دنیاست. چرا که برای رسیدن به هر مقصودی از مقاصد مادی حتماً مورد نیاز است و به همین دلیل آنها که بر تخت قدرت می نشینند، در کنار مال اندوزی، سعی در جمع آوری این نیرو نیز می کنند مخصوصاً در زمان های گذشته هر کس فرزندان بیشتری داشت خود را نیرومندتر احساس می کرد چرا که آنها یکی از دو رکن اصلی قدرت او را تشکیل می دادند.

۱. تشویق به فرزندآوری

نخستین آیات، آیات پنجاه و یکم تا پنجاه و سوم سوره حجر است.
وَنَبِّئُهُمْ عَنِ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ * إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ إِنَّا مِنْكُمْ وَجِلُونَ * قَالُوا لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ
و نیز آنان را از مهمانان ابراهیم خبر ده. هنگامی که بر او وارد شدند، پس سلام گفتند. [ابراهیم] گفت: ما از شما ترسانیم. گفتند: نترس که ما تو را به پسری دانا مژده می دهیم.

۲- فرزند، نعمتی الهی

دسته دوم آیات که باید به آن توجه کنیم، فرزند را به عنوان یک نعمت الهی یاد می کند که در آیه ۷۲ سوره نحل به این موضوع اشاره می شود.

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ أَلَيْسَ بِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ^۹

و خدا برای شما همسرانی از جنس خودتان قرار داد و از همسرانتان، فرزندان و نوادگانی پدید آورد، و از نعمت های پاکیزه و دلپذیر به شما روزی داد، [با این همه لطف و رحمت] آیا به باطل ایمان می آورند و نعمت های خدا را ناسپاسی می کنند؟!

^۸ آیه ۴۶ سوره کهف

^۹ سوره نحل آیه ۷۲

۳- بشارت به فرزند و فرزندآوری

در آیات دیگری، از جمله آیه هفتاد و یکم سوره هود به فرزند و فرزندآوری بشارت داده‌اند:

وَ امْرَأَتُهُ قَائِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَاهَا بِإِسْحَاقَ وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ

پس همسرش در حالی که ایستاده بود [از شنیدن گفتگوی فرشتگان با ابراهیم] خندید. پس او را به اسحاق و پس از اسحاق به یعقوب مژده دادیم.

فرزند، زمینه‌ای برای رشد و تعالی خانواده

در برخی آیات به اینکه فرزندان بازوان و مددی برای زندگی پدر و مادر هستند، نیز اشاره شده است. مثلاً در آیه صد و سی و سوم سوره شعراء اشاره کوتاهی به آن شده است:

أَمْ دَكَّمْ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ

به وسیله چهارپایان و فرزندان، به شما یاری داده است.

از این قبیل آیات که فرزندان را زمینه‌ای برای رشد و تعالی خانواده و والدین یاد می‌کنند، باز هم می‌توان یافت. ان شاء الله با توجه به این آیات، فرزندان را مدهایی برای زندگی خود و سامانی برای زندگی والدین یاد کنیم.

نتیجه

باتوجه به بررسی گسترده در مفاهیم پایه اسلام و شریعت و فقه دریافتیم که کنترل جمعیت کاملاً با مبانی اسلام و فقه تشیع جعفری مخالف است و تمام ابعاد ذکر شده اقتصادی و ... نمیتواند مانع برای فرزندآوری شود و در نهایت خداوند وعده به رزق و روزی داده است .

منابع

۱. قرآن کریم
۲. فرهنگ عمید، حسن عمید، انتشارات امیرکبیر، چاپ اول، تهران، ۱۳۶۵، ج ۱، ص ۸۲۸.
۳. فرهنگ معین، محمد معین، انتشارات امیرکبیر، چاپ نهم، تهران، ۱۳۷۵، ج ۱، ص ۱۱۵۲
۴. رساله نکاحیه، محمد حسین حسینی تهرانی، انتشارات علامه طباطبایی و موسسه ترجمه و نشر علوم و معارف اسلامی، چاپ ۴، مشهد، ص ۸۹
۵. اصول و مبانی جغرافیایی جمعیت، ص ۲۱۶ و ۲۱۷، جان کلارک، ترجمه مسعود مهدوی، نشر توسن ۱۳۸۶.
۶. روزنامه جمهوری اسلامی ایران، نظریه کنترل جمعیت و دیدگاه‌ها، سید محمد باقر خرازی، شماره ۱۱/۳۳۱۱
۷. نهج البلاغه / مترجم دشتی محمد / حکمت ۲۵۲ / ص ۶۸۲ / انتشارات مشهور / قم / چاپ دوم پاییز
۸. آیه ۴۶ سوره کهف
۱۰. ۱. سوره نحل آیه ۷۲